

Практичне заняття № 1

Українські січові стрільці - перше в новітній історії національне військо

1. Що розповідають очевидці про створення легіону українських січових стрільців

Прочитайте фрагмент історичного джерела. » 1. З'ясуйте, про що в ньому йдеться; коли відбулися описані в ньому події. » 2. Визначте, як автор ставиться до подій, про які розповідає, чому саме так. » 3. Виберіть рядки, що свідчать про масовий рух добровольців серед українського населення.

Добровольці легіону УСС

Документ 1

Андрій Григорій Трух (церковний діяч, служив у легіоні УСС) згадував: «Коли... Австрія оголосила війну Сербії, а водночас і загальну мобілізацію, я не думав, що незабаром і я стоятиму у військових рядах. Оскільки з мого села Гірного відійшли чоловіки та юнаки на війну, я став почуватися так самотньо і ніяково, що не витерпів і одного дня вибрався до Стрия, щоб вступити добровольцем до австрійської армії. Коли я став просити австрійського старшину, навколо якого збиралися скликані вояки, щоб він виконав бажання хороброго Гриця, він тільки сказав мені: “Ой не ходи, Грицю, на ту зарваницю!” - і я, не скуштувавши навіть військового “цвібаку”¹, вернувся додому - товкти кашу з молоком... І хтозна, доки я був би забавлявся в “кашоїда”, якби у Львові не розпочала свою діяльність Головна Українська Рада й Бойова Управа.

На їхній спільний маніфест, звернений до української молоді із закликом ставати під жовто-блакитний прапор Українського Січового Стрілецтва для збройної розправи з москалями, відгукнулась не тільки молодь, а й усе українське національно свідоме громадянство Галичини. Справою організації Українського Легіону захопилась не тільки юнацтво, але й старші громадяни, весь народ, незважаючи на стан і політичні переконання. На утримання

добровольців посипались з усіх сторін щедрі пожертви. Посилали окремі особи й громади, навіть цілі села. Наприклад, Гаї коло Львова харчували задарма протягом місяця цілу сотню УСС. За місяць серпень український народ, селянський, зібрав кілька тисяч корон грішми, дорожочінностями й продуктами. Пожертви складали всі: багаті й убогі, фахівці з різних професій, робітники й селяни. Навіть австрійські вояки, українці, вже мобілізовані в армію, посилали свої дрібні лепти.

Для прийому добровольців було створено повітові й громадські комітети. Добровольці прибували просто до Львова або до своїх повітових міст. Молодь Галичини заворушилась і масово плила в ряди українського війська, захоплена довго не чути гаслом: “Війна за волю України!”.

¹ Бісквіт (гал. діалект).

Хоч до УСС могли вступати лише юнаки, молодші за 21 рік, що не були призвані до австрійського війська, або такі, що були колись звільнені від військової фронтової служби, все-таки на заклик українського національного проводу зголосилося понад 20 000 національно свідомого українського квіту, що хотів здобути рідній українській нації кращу долю. Першість у цій військовій справі належала Львову. Там, як це годилось українській столиці, найкраще розвивалася організація УСС... Коли на заклик Головної Української Ради й Бойової Управи почали діяти по повітах Повітові Ради, до мене одного дня по обіді прибули зі Стрия... із закликом, щоб і я для загального добра української нації вступив до Українських Січових Стрільців. Це було для мене таке самозрозуміле, що вже наступного дня я вирушив до Стрия, щоб стати в ряди УСС. Мав я тоді вже повних 20 років».

Висловіть свої міркування про причини створення українських добровольчих військових формувань та підтримку цього руху населенням.

Виконайте завдання 1. Сформулюйте, у чому полягало значення подій та явищ, про які йдеться в джерелі. Стисло викладіть своє ставлення до них.

2. Що розповідають сучасники про світоглядні та морально-етичні переконання українських січових стрільців

Прочитайте фрагменти джерел. Визначте основну думку кожного з уривків та виокремте історичні деталі (факти) з тексту документів. На які нові для вас ракурси Першої світової вказують документи? У чому цінність джерел саме для вас?

Документ 2

Текст таємної присяги усусів (так одним словом - від аббревіатури УСС - називали Українських січових стрільців): «Я, Український Січовий Стрілець,

присягаю українським князям, гетьманам, Запорозькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Краєві, боронитиму його перед ворогом, воюватиму за честь української зброї до останньої краплі крові. Так мені Господи Боже й Архангеле Михаїле допоможіть. Амінь».

Документ 3

Зі спогадів четара УСС Степана Ріпецького: «Найбільше докучав брак одягу, взуття і зброї, та взагалі військового спорядження. Австрійська військова команда видала усусам зі своїх магазинів тяжкі, без ременів, старої системи рушниці Верндля на один стріл¹ і то в недостатній кількості. Для багатьох добровольців не вистачило одягу і взуття. Виходили далеко за місто на вправи у зовсім подертих черевиках. Але завдяки енергії і жертвній праці І. Боберського та його співробітників ці великі труднощі були значною мірою подолані. Незважаючи на згадані труднощі - загаль стрільців тримався бадьоро. Могутня сила духовного піднесення переборювала всі нестачі та перешкоди».

Документ 4

Учасник розвідувальної операції в Карпатах, січовий стрілець Микола Опока, свідчить: «Комендант стежі² вістун³ Степан - після страшно важкого маршу в снігах - підповз під російські позиції, звідки почув українську мову. Він насторожує вуха, нерухомо лягає на сніг, цілком перетворившись на слух. Долетіли до нього рідні слова. Він завмер, слухав. Тепер слово вже можна розуміти, вітер сильніше доносить голос. І вістун чує: "...Нене рідна, нене старенька, як же ти це зносиш!..." Степанові вдарила кров у голову, щось стиснуло серце, підняло груди. Він не витримав, забувся, вибухнув: "Братику, та ж я також..." - "Ей, австрієц, плі!"... Трах, тарах, тарах, залопотів ліс, а відгомін відбився кілька разів від гострих скель... Недалеко від розстрільної⁴ лежав Степан, над ним спинився його ворог...

¹ Австрійська піхотна однозарядна гвинтівка моделі 1867 р., що була створена на заводі Й. Верндля.

² Розвідка.

³ Підстаршинське військове звання в УСС.

Вістун прощався з ясным світом, краєчком синього неба, тремтливими галузками ялиць. Над ним стояв його брат, тепер ворог, може, вбивця, а той шепотів йому: "Мамо, йене, прощай".

"Ворог" схилився й замкнув йому очі».

⁴ Вибудований у лінію для наступально-штурмових дій стрілковий підрозділ.

» 1. Чого, на думку автора уривка 1, бракувало легіону УСС на початку його діяльності? » 2. Спираючись на текст уривків з історичних джерел 2, 3, визначте, на яких ідеологічних засадах ґрунтувався стрілецький рух.

Виконайте завдання 2. На підставі наведених свідчень сформулюйте 3-4 тези про історичну роль легіону УСС і трагізм становища, у якому він опинився під час воєнних операцій проти російської армії.

3. Що довідуємося із фрагментів писемних джерел і фотодокументів про особливості повсякденного життя усусів

Документ 5

Зі спогадів четара Степана Ріпецького: «З початку свого існування УСС перейняло найкращі історичні традиції українського війська не тільки у військово-бойовому відношенні, але також щодо його ідейно-культурного побуту. Як колись у козацькому й січовому війську, так і тепер січова, стрілецька пісня стала невід’ємною частиною душі і побуту УСС. На війну УСС ішли під звуки старих козацьких та новітніх січових і патріотичних пісень. Із піснею вони ніколи не розлучались. З особливою радістю вперше тоді вивчали стрільці не знані ще їм чудові пісні Наддніпрянщини, з яких деякі ставали першими стрілецькими піснями, як, наприклад, пісня “Ой з-за гори чорна хмара”, яка стала сотенним маршем першої сотні УСС у Львові».

Січові стрільці вправляються у стрільбі. 1916 р.

За грою в шахи

Скульптор Михайло Гаврилко - четар УСС. Войнилів, 1915 р.

Очільник мистецького відділу Пресової кватири УСС Осип Курилас за роботою над картиною. 1916 р.

Іван Франко у шпиталі Українських січових стрільців. 1916 р.

І. Франка пов'язували зі стрільцтвом найтісніші стосунки. Його сини Петро і Тарас служили в легіоні УСС, а згодом - в УГА. Восени 1915 р. І. Франко оселився у Притулку для хворих і виздоровців УСС, заснованому у Львові 1914 р.

» Які сторони життя УСС засвідчують фотографії?

Які факти з джерела свідчать, що стрілецьке середовище сприяло утвердженню ідеї соборності України? Який символічний зміст мало означення «січові» щодо українських добровольців?

Виконайте завдання 3. Оберіть один із запропонованих жанрів для розповіді про повсякдення січових стрільців.

- » 1. Коротке повідомлення на основі історичних джерел.
- » 2. Есе «Курними шляхами - під козацьким знаменом і з піснею на вустах».